

ผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิต
ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน

Impact of Caring for Both Parents and Children
On the Life Satisfaction of the Sandwich Generation

สุภาวรรณ เปรมชื่น^{1*} และเดือนเพ็ญ ธีรวรรณวิวัฒน์²

^{1,2}คณะสถิติประยุกต์ สาขาวิจัยเพื่อการบริหารและการจัดการ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

*kiing.zaa@gmail.com and duanpen@as.nida.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาระความรับผิดชอบและผลกระทบของภาระนี้ที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากแผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย” สํารวจระดับประเทศในปี 2557 มีจำนวนตัวอย่างของผู้ที่มีคุณสมบัติตามคํานิยามของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชันทั้งสิ้น 1,034 คน ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้คือ เป็นเพศหญิงและเพศชายในสัดส่วนที่พอ ๆ กัน มีอายุเฉลี่ย 55.67 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา และเป็นผู้ที่มิ้งานทำ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการให้ความช่วยเหลือพบว่าทั้งเจเนอเรชันบิดา มารดาและบุตรอยู่ในรูปแบบที่ไม่ใช่เงินมากกว่าการให้เงิน ในส่วนของผลการวิเคราะห์ผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้ง 4 ด้านของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุนั้น พบว่าภาระความรับผิดชอบของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน มีผลกระทบต่อความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพียงด้านเดียวเท่านั้น

คำสำคัญ: แซนด์วิช เจเนอเรชัน, ภาระความรับผิดชอบ, ความพึงพอใจในชีวิต

Abstract

The purpose of this study were to describe the parental and/or child caring behavior of the sandwich generations and to analyze its impact on their life satisfaction by using secondary data from the research program titled "Well-being of the elderly in Thailand". This national survey was conducted in 2014. According to the studied definition of sandwich generation, there were 1,034 respondents who qualified for the inclusion. The sample consisted of female and male in equal proportions. The average age was 55.67 years old. Most of them were primary educated and employed. Regarding to the types of caring provision, it was in the form of non-financial care more than monetary support. Results from multiple regression analysis indicated that among the four aspects of life satisfaction of sandwiched adults, only the satisfaction in economic status was significantly influenced by their caregiving responsibilities at the 0.001 level.

คำสำคัญ: Sandwich Generation, Responsibility, Life Satisfaction

1. บทนำ

ปัจจุบันทั้งจำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีลูกน้อยลง จึงทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากการศึกษาข้อมูลพบว่าเมื่อประมาณ 50 ปีที่แล้ว ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนคิดเป็นประมาณร้อยละ 4-5 ของประชากรทั้งหมด แต่ในปัจจุบันพบว่ามีสูงถึงประมาณร้อยละ 13 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าจะไปอีก 30 ปีข้างหน้าจะมีเพิ่มขึ้นอีกกลายเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2549) ซึ่งประเด็นที่น่าเป็นห่วงคือเรื่องของการพึ่งพาของประชากรสูงอายุ โดยจากเดิมพบว่าผู้สูงอายุ 1 คน จะมีประชากรวัยแรงงานมาเกื้อหนุนจำนวน 11 คน แต่ในปัจจุบันลดลงเหลือ 5.2 คน และในอนาคตก็คาดว่าจะลดลงไปอีก (สวรัย บุญยฆานนท์ และคณะ, 2553) สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติที่คาดประมาณว่าในปี 2571 จะมีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.5 ซึ่งถือว่ามากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศในอนาคต หากไม่มีนโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยให้ความสำคัญกับครอบครัวในฐานะที่เป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการดูแลคุ้มครองและคอยสนองความต้องการ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคมแก่ผู้สูงอายุ และจะทำหน้าที่ให้การพึ่งพิงจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ภาระหน้าที่ต่าง ๆ อยู่กับผู้ที่เป็นเสาหลักของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายที่ต้องมีหลายบทบาทและความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งการดูแลผู้สูงวัยที่เป็นพ่อแม่ของตนเอง และ/หรือของคู่สมรส และดูแลบุตร รวมไปถึงการเตรียมตัวรับมือเพื่อดูแลตัวเองในอนาคต ปัจจุบันคนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดสูงขึ้น ประกอบกับการที่อายุแรกสมรสเพิ่มขึ้น ทำให้การที่ปู่ ย่า ตา ยาย ยังมีชีวิตอยู่ได้เห็นเจเนอเรชั่นรุ่นหลานและเหลนจึงมีมากขึ้น ดังนั้นการที่ครอบครัวหนึ่ง ๆ ประกอบไปด้วยคนอย่างน้อย 3 เจเนอเรชั่น จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดา ส่งผลให้เจเนอเรชั่นที่อยู่ระหว่างกลาง ซึ่งเราเรียกว่า “กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น (Sandwich Generation)” มีเพิ่มมากขึ้นด้วย กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ต้องดูแลทั้งหมดที่กล่าวมาให้อยู่รอดในสังคม บ่งบอกถึงภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ในด้านแรกคือในฐานะของพ่อแม่ที่ต้องดูแลบุตรของตน และด้านที่สองคือในฐานะลูก ที่ต้องดูแลพ่อแม่ของตน รวมไปถึงดูแลทางฝั่งของคู่สมรสของตนด้วย และยังคงเตรียมรับมือกับการดูแลตนเองในอนาคตอีก ปัญหาที่คนกลุ่มนี้กำลังเผชิญจึงมีความซับซ้อนมาก เจเนอเรชั่นบิดา มารดาที่มักจะเป็นผู้สูงอายุจึงต้องการความช่วยเหลือการดูแลที่เพิ่มขึ้น ส่วนด้านบุตรก็ต้องการการสูญเสียเลี้ยงดูอบรมเพิ่มขึ้นเช่นกัน เนื่องจากในปัจจุบันค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้มาตรฐานการดำรงชีพสูงตามไปด้วย ย่อมส่งผลต่อค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นตามลำดับ

การมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น อาจมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตในด้านต่าง ๆ จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นการพรณความสัมพันธ์เชิงครอบครัว การดูแล การเกื้อหนุนต่อผู้สูงอายุและเด็ก ยังไม่มีผู้ทำการศึกษาผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มบุคคลที่มีภาระความรับผิดชอบเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตด้านสุขภาพกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์กับคู่สมรส และความสัมพันธ์กับบุตรของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น เพื่อที่จะหาวิธีในการปรับปรุงและแก้ไข รวมไปถึงการช่วยเหลือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปวางแผนต่อไปได้ ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาระความรับผิดชอบที่มีต่อเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและเจเนอเรชั่นบุตรของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

2. เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตด้านสุขภาพกาย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์กับคู่สมรส ความสัมพันธ์กับบุตรและภาพรวมของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน

3. วรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสูงอายุและครอบครัว

ปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจประชากรและเคหะในปี 2553 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนประชากร 65.9 ล้านคน ในด้านสัดส่วนของประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการแพทย์และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีลูกน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ขณะที่วัยแรงงานมีจำนวนน้อยลง ซึ่งหมายความว่าประเทศไทยกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยมักเกิดปัญหาในการอุปการะเลี้ยงดู อาทิการจัดหาผู้ดูแล การแสวงหาเครือข่ายและแหล่งบริการสังคมต่างๆ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กมีสมาชิกจำนวนไม่มากและต่างมีภารกิจประจำวันของตนเอง ทำให้มีปัญหาในเรื่องนี้เพิ่มสูงขึ้น (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544: 86-89) ในด้านความเหลื่อมล้ำทางรายได้พบว่าความเหลื่อมล้ำในกลุ่มประชากรสูงอายุอยู่ในระดับที่สูงมาก เมื่อแบ่งกลุ่มประชากรสูงอายุตามปัจจัยต่างๆ พบว่า กลุ่มเพศชายมีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มประชากรสูงอายุในภาคใต้มีแนวโน้มที่มีความแตกต่างทางรายได้ค่อนข้างสูง ผู้สูงอายุควรมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติให้เห็นการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรที่สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น โดยควรเตรียมตัววางแผนให้ตั้งแต่วัยก่อนเกษียณ ทั้งการออมและการลงทุน (สวรัย บุญยมนานท์และคณะ, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา เจริญลักษณ์ (2545: 103-105) ที่กล่าวถึงการที่หน่วยงานควรช่วยสนับสนุนในเรื่องต่างๆ แก่ผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นด้านการสื่อสาร ด้านวัตถุประสงค์ของ ด้านลดค่าครองชีพ ด้านจิตใจ ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องนอกจากผู้สูงอายุจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองแล้วยังได้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนรุ่นหลังและเห็นคุณค่าของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เพิ่มขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มบุคคลหรือสถาบันที่ช่วยเหลือครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นหลักในการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งการดูแลด้านอารมณ์ จิตใจ สุขภาพ ล้วนแต่เกิดจากครอบครัวทั้งสิ้น ก่อเกิดการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ทำให้คนในครอบครัวมีความอบอุ่นและความมั่นคงในชีวิต ซึ่งเป็นแบบแผนของความรู้สึก ค่านิยม และการประพฤติปฏิบัติต่อกัน ดังนั้นสัมพันธภาพในครอบครัว (Family Relationship) เท่าที่ผ่านมานับตั้งแต่อดีตจึงมีบทบาทมากในกระบวนการให้การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพา เพราะหากมีสัมพันธภาพที่ดี มีการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันแล้ว สามารถบ่งบอกได้ถึงผู้สูงอายุว่าจะได้รับการดูแลที่ดีจากครอบครัว แต่ในทางกลับกันถ้าหากมีสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ไม่ดีแล้วจะทำให้เกิดภาวะความเครียดในบทบาทได้ ในกรณีที่ผู้ดูแลอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นบุตรของผู้สูงอายุที่ต้องการดูแลนั้น เกิดความรู้สึกว่าการที่ตนเองต้องตกเป็นผู้ดูแล โดยมีเหตุผลว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องตอบแทนบิดามารดาที่ได้เลี้ยงตนเองมา และรู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องดูแล เหตุเหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้เกิดความเครียดในบทบาทได้ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2547) โดยนักคิด วิสส์ (Wiess) ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว (อ้างจาก จวีวรรณ แก้วพรหม, 2530) ว่ามีปัจจัยดังนี้

1. ความใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยและมั่นคง ทั้งนี้ความรู้สึกเหล่านี้สมาชิกในครอบครัวจะมีให้แก่กันและกัน

2. การมีส่วนร่วมในสังคม เป็นการแสดงถึงการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข่าวสาร ความคิด ความชื่นชมซึ่งกันและกัน

3. พฤติกรรมในการดูแลรับผิดชอบ เช่น บิดามารดาจะดูแลบุตรที่เจ็บป่วย บุตรผู้ใหญ่จะดูแลบิดามารดาที่เจ็บป่วยหรือผู้สูงอายุ เป็นต้น

4. การยอมรับ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลในครอบครัวมีความสามารถกระทำการต่างๆ ตามความเหมาะสมของบทบาทและหน้าที่ ทั้งนี้การยอมรับจะทำให้ผู้ได้รับเกิดความมั่นใจ

5. การช่วยเหลือ เป็นการช่วยเหลือแบ่งปันกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งบุคคลพึงมีให้แก่กันและกันตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

ทั้งนี้ได้มีสถาบันต่างๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อดูแลแทนครอบครัวเช่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ศูนย์บริการต่างๆ รวมทั้งร้านค้า ธุรกิจและแหล่งบันเทิง ที่เกิดมาเพื่อช่วยบรรเทาภาระต่างๆ ที่ครอบครัวไม่สามารถทำได้ ทำให้ความรักใคร่เกื้อกูลเริ่มลดลง เกิดความเหินห่างตัวกันเกิดขึ้น มีความเป็นส่วนตัวไม่มีความสัมพันธ์กันในครอบครัวเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่อาศัยปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวชี้นำคนในครอบครัวควรมีความสัมพันธ์กันจึงเรียกได้ว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นในด้านการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว การรับประทานอาหารร่วมกัน ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่มีการเยี่ยมเยียนจากบุตร จะทำให้ผู้สูงอายุสุขใจและมีภาวะทางอารมณ์ที่ดีขึ้น (จิราพร เกศพิชญพัฒนาและคณะ, 2544) ซึ่งกล่าวได้ว่าสัมพันธ์ภาพที่ดีเป็นบ่อเกิดของความสุขและภาวะทางจิตใจที่ดี สุขจะมีความสุขหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในครอบครัวมากที่สุด โดยครอบครัวควรใช้เวลาแก่กันเพียงพอ (พระไพศาล วิสาโล, 2551) (วรชัย ทองไทย และคณะ, 2553) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Orathai Vejbhumi, 2009 ที่กล่าวไว้ว่าความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อผู้สูงอายุในสังคมในปัจจุบันบทบาทของการดูแลครอบครัวได้เปลี่ยนไปซึ่งเป็นสิ่งท้าทายต่อครอบครัวที่ต้องพึงปฏิบัติให้สมบูรณ์แบบที่ดีที่สุด

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อชีวิต

“ความพึงพอใจ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ความพึงพอใจหรือมักเรียกกันว่าความสุขเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม (สุภางค์และคณะ, 2538) เป็นความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนองหรือบรรลุจุดมุ่งหมายในระดับหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวจะลดลงหรือไม่เกิดขึ้น หากความต้องการหรือจุดมุ่งหมายนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง (ฉัตรชัย, 2535) ซึ่งกล่าวได้ว่าความสุขคือการแสดงออกถึงอาการพึงพอใจ ความสบายใจเป็นสำคัญ แต่ที่สุดแล้วความสุขก็อยู่ที่ใจถ้าใจกังวลลัดกลุ้ม ถึงจะมีเงินมากมายก็ต้องพบกับความพลัดพราก ความไม่สมหวัง ความแก่ ความเจ็บ และความตายอยู่ (พระไพศาล วิสาโล, 2551) โดยฤกษ์ รุยาพร, 2551 ได้อ้างอิงถึงกลยุทธ์การถอดรหัสความสุขหรือ S-M-I-L-E ว่าความสุขเกิดจากการเข้าใจและยอมรับคุณค่าในตัวเองเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสุขอย่างที่เราเป็นจริง ๆ เราสามารถเพิ่มการใช้ต่อความสุขได้มากขึ้นเท่าไรในแต่ละวัน เรายังสามารถเพิ่มอารมณ์บวกให้กับภาวะทางอารมณ์และรอยยิ้มของเรามากขึ้นเท่านั้น ขณะเดียวกันถ้าเรารู้จักหลีกเลี่ยงการใช้ต่อเครียด เราจะสามารถบริหารวิถีการดำเนินชีวิตของเราได้อย่างเหมาะสม การจะทำสิ่งใดนั้น ถ้าสิ่งที่ทำอยู่บนต่อสุขหรือผู้ที่ทำมีความสุขมีความพึงพอใจมีความสุขก็จะทำส่งผลให้ผู้นั้นมีความสุขที่ดีมีอารมณ์บวก และส่งผลให้มีความสุขนั่นเอง ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะมีความคาดหวังกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ถ้าคาดหวังหรือมีความตั้งใจมากและได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีสุขมากแต่ในทางตรงกันข้ามอาจผิดหวังหรือไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังไว้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตั้งใจไว้ว่าจะมีมากหรือน้อย (วิรุฬ, 2542) จากการศึกษาเหล่านี้จึงกล่าวได้ว่าความพึงพอใจในชีวิตส่งผลอย่างเห็นได้ชัดกับความสุขของผู้สูงอายุ ความสุขเหล่านี้ย่อมส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุในทางอ้อมด้วย (วิหมา ธรรมเจริญ: 2555) หากแม้รายได้เฉลี่ยของประชากรในโลกจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีระดับของการบริโภคเพิ่มขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับดัชนีชี้วัดทางด้านความสุข (Happiness Indicator) แล้วประชากรโลกไม่ได้มีความสุขเพิ่มขึ้นมากนัก ดังนั้นการที่มีเงินเพิ่มขึ้นกลับไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดความสุขได้อย่างแท้จริง แต่มีปัจจัยทางด้านอื่นๆ เช่น สุขภาพ การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนฝูง เป็นต้น กลับทำให้มีความสุขมากขึ้น (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553) สอดคล้องกับตัวแบบกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยปัจจัยที่มีผลต่อความสุข (Layard, 2005) ที่กล่าวถึงปัจจัยทั้งเจ็ดที่มีผลต่อความสุขของ

บุคคลได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานการณ์ด้านการเงิน การงาน สังคมและเพื่อนฝูง สุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนบุคคล จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประเด็นในการศึกษาถึงผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์และปฏิบัติต่อการวางแผนถึงคุณภาพชีวิตในอนาคตได้ต่อไป

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับภาระความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นแบบแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นโดยอธิบายในรูปแบบของแซนด์วิชที่เป็นอาหารที่นิยมรับประทานกันทั่วไป ที่ใช้อธิบายถึงบุคคลที่มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบเป็นชั้นแสมอยู่ระหว่างความต้องการในการดูแลคนในครอบครัวของบุคคลเหล่านั้น ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นนี้ได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองและประชากร ที่ไปขัดขวางการคงรูปแบบดั้งเดิมของครอบครัว และส่งผลให้มีการปรับคำจำกัดความของครอบครัว โครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นขึ้นมา (Lowenstein, 2007) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร (Parent-Child Relations) และ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายกับหลาน (Grandparent-Grandchild Relations) โดยประชากรที่มีอายุมากที่สุดและมีสถานภาพเป็น “ปู่ย่าตายาย” คือ รุ่นที่ 1 (G1) ประชากรที่อยู่ในช่วงกลางและมีสถานภาพเป็น “บิดามารดา” คือ รุ่นที่ 2 (G2) และประชากรที่มีอายุน้อยที่สุด และมีสถานภาพเป็นทั้งบุตรของประชากรรุ่นที่ 2 และเป็นหลานของประชากรรุ่นที่ 1 คือ รุ่นที่ 3 (G3) อย่างไรก็ตามก็ครอบครัวในปัจจุบันอาจมีประชากรรุ่นที่ 4 ซึ่งมีสถานภาพเป็นลูกของประชากรรุ่นที่ 3 เป็นหลานของประชากรรุ่นที่ 2 และเป็นเหลนของประชากรรุ่นที่ 1 เรียกว่า รุ่นที่ 4 (G4) (Connidis, 2010) ทั้งนี้ บิดามารดาที่มีชีวิตอยู่ระหว่างประชากร 2 รุ่น อาจถูกเรียกว่า “รุ่นถูกประกบ” (Sandwich Generation) ซึ่งสมาชิกของรุ่นนี้อาจจะต้องดูแลวัยรุ่น หรือเด็กที่ยังเยาว์วัย และขณะเดียวกันก็ต้องดูแลบิดามารดาที่อายุมากด้วย (Eshleman and Bulcroft, 2006) โดยสามารถสรุปแนวความคิดของ แซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) เป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. มุมมองเกี่ยวกับช่วงชีวิต (Life Course Perspective) เกี่ยวข้องกับการสูงอายุของประชากรในฐานะที่เป็นขั้นตอนทั่วไปของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นภายใต้สภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลง โดยเชื่อมโยงประสบการณ์ของชีวิตช่วงหลังซึ่งเป็นของสมาชิกในครอบครัวที่มีอายุมากไปยังช่วงชีวิตก่อนหน้าซึ่งก็คือสมาชิกที่มีอายุน้อยกว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถส่งต่อทุนทางสังคมที่สั่งสมมากับสมาชิกในครอบครัวรุ่นหลังได้ กล่าวคือ แนวคิดนี้เป็นเรื่องประวัติศาสตร์ของปัจเจกบุคคลหรืออัตชีวประวัติ (Connidis, 2010) ซึ่งแนวคิดนี้ได้อธิบายได้เด่นชัดในเรื่องของการพึ่งพาอาศัยกันของประชากรต่างรุ่น โดยประชากรรุ่นหนึ่งจะเป็นผู้ให้กับประชากรอีกรุ่นหนึ่ง และในทางกลับกันประชากรรุ่นหนึ่งก็จะบริโภคโดยใช้ค่าใช้จ่ายของประชากรอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งการเกื้อหนุนที่เกิดขึ้น เช่น การส่งต่อรายได้ การดูแลเด็ก การช่วยเหลือเรื่องส่วนตัว การเกื้อหนุนทางด้านจิตใจ และการให้คำปรึกษา (Lowenstein, 2007) นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นของประชากรต่างรุ่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องเป็นมุมมองที่จำเป็นในการสร้างครอบครัวให้มีคุณภาพ (Bengtson and group, 2002)

2. ทฤษฎีความเป็นปึกแผ่นของประชากรต่างรุ่น (Theory of Intergenerational Solidarity) เป็นแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรในเชิงมิติทรัพยากร ค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์

3. มุมมองเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างประชากรต่างรุ่น (Intergenerational Conflict Perspective) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่พัฒนามาจากทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม โดยมองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของความสัมพันธ์ในครอบครัวซึ่งจะส่งผลกระทบกับครอบครัวต่อเมื่อสมาชิกครอบครัวคนหนึ่งมองสมาชิกอีกคนหนึ่งเป็นเช่นไร และนำไปสู่ความเต็มใจที่จะช่วยเหลืออีกฝ่าย โดยจะเป็นการมองในเชิงของปัญหาและความขัดแย้งในครอบครัว ในเรื่องของภาระการดูแล การแยกตัว และการทำหน้าที่ที่ผิดปกติของครอบครัว

4. ทฤษฎีความไม่แน่ใจในความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่น (Theory of Intergenerational Ambivalence) เป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ใช้การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลผู้อื่น ดังนั้นความไม่แน่ใจในความสัมพันธ์ของประชากรต่างรุ่นจึงหมายถึงความแตกต่างในความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ทั้งในเชิงจิตวิทยาและสังคม ซึ่งใช้อธิบายในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น และความสัมพันธ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

ซึ่งแนวคิดข้างต้นสอดคล้องกับวารสาร Third Way: 2006 ได้เขียนไว้ว่าครอบครัวสมัยใหม่ในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ท้าทายนำไปพิจารณาในความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนไปของครอบครัว ทั้งขนาดครอบครัวที่เล็กลง การใช้จ่ายเงินในครอบครัว การเลี้ยงดูเด็กและคนชรา นำไปสู่การเลี้ยงดูบุตรหลานและผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปมาก จากที่ครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวที่เล็กลง มีค่านิยมที่สูงขึ้นและการเลี้ยงดูที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนอย่างมาก (Charles, 2006) จากงานวิจัยอื่นที่ได้ศึกษาพบว่าในการดูแลของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่น เพศหญิงจะเป็นเพศที่ให้การดูแลมากกว่าเพศชายในด้านการดูแลทางด้านร่างกาย และเพศชายจะเป็นเพศที่ให้การดูแลทางด้านจิตใจมากกว่า (นาฎยา, 2551) และผู้ใหญ่ในช่วงวัยกลางคนจะให้การสนับสนุนทางการเงินในการดูแลรักษาผู้ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างประชากรต่างรุ่นมากที่สุด (Orathai, 2009) ในด้านการเกี่ยวพันต่อบิดามารดาที่สูงอายุ จะเป็นการดูแลในเรื่องของอารมณ์ การเดินทาง การซื้อของ การซ่อมแซมบ้าน และการทำงานบ้าน มากกว่าที่จะเป็นเงินทอง ในขณะที่บิดาและมารดาจะเกี่ยวพันทางด้านอารมณ์และการเงินแก่บุตรมากกว่า (Lowenstein and Daatland, 2006) ซึ่งการให้การเกี่ยวพันโดยเฉพาะในเชิงวัตถุจะแปรผันตามระดับความรับผิดชอบต่อการเป็นบิดามารดาและบุตร โดยที่การพึ่งพาอาศัยกันเป็นตัวกำหนดความสำคัญของระดับการให้การเกี่ยวพันต่อบิดามารดา (Ikink and group, 1999) นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาที่สูงวัยกับบิดามารดาที่เป็นผู้ใหญ่และระหว่างปู่ย่าตายายกับหลานส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรที่เป็นวัยรุ่น โดยวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับบิดาหากได้รับการดูแลจากปู่ย่าและมีความสัมพันธ์เชิงลบหากตายายเป็นผู้ดูแลในด้านการติดต่อสื่อสาร เช่น การพบหน้ากัน โทรศัพท์ จดหมาย และอีเมล พบว่าความถี่ของการติดต่อกันในครอบครัวเป็นตัวชี้วัดหลักในเรื่องความเข้มแข็งของการแลกเปลี่ยน และการเกี่ยวพันระหว่างประชากรต่างรุ่น โดยครอบครัวที่หย่าร้าง บุตรจะมีโอกาสติดต่อกับบิดามารดาลดลงและหลานจะถูกมองว่ามีบทบาทสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างประชากรต่างรุ่นในฐานะตัวเชื่อมประสานระหว่างรุ่น โดยหากรุ่นปู่ย่าตายายและรุ่นบิดามารดามีความเข้าใจกันและช่วยกันดูแลรุ่นหลานก็จะทำให้เกิดครอบครัวที่อบอุ่นต่อไป (Nakagawa, 2007)

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาผลกระทบของภาวะความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชัน (Sandwich Generation) ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากโครงการ “ครอบครัวและระบบการเกี่ยวพันของผู้สูงอายุไทย” และโครงการ “สุขภาพและความคาดหวังในชีวิตของผู้สูงอายุไทย” ภายใต้แผนงานวิจัย “ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย (Well-being of the Elderly in Thailand)” สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นข้อมูลระดับประเทศ มีจังหวัดที่ศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 จังหวัดตัวอย่างที่ศึกษา ในแต่ละภาค

ภูมิภาค	จังหวัดตัวอย่าง	
	จังหวัดขนาดใหญ่	จังหวัดขนาดเล็ก
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ - นนทบุรี และปทุมธานี	-
ภาคตะวันออก	-	จันทบุรี
ภาคกลาง	เพชรบูรณ์	สิงห์บุรี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ขอนแก่น	สุรินทร์
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	อุตรดิตถ์
ภาคใต้	สงขลา	กระบี่

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะความรับผิดชอบต่อและผลกระทบของภาระความรับผิดชอบต่อที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น (Sandwich Generation) จากจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งสิ้น 5,616 คน เป็นกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น 1,034 คน คิดเป็นร้อยละ 18.41 ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows ด้วยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

5. ผลการศึกษา

5.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มาวิเคราะห์หาลักษณะทั่วไปของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ทั้งนี้ได้จำแนกออกเป็น 3 ด้าน คือลักษณะทางประชากร ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ มีผลการศึกษาแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 1,034 คน)

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะทางประชากร		
เพศ		
หญิง	529	51.20
ชาย	505	48.80
อายุ		
45 - 49 ปี	301	29.10
50 - 59 ปี	452	43.70
60 - 69 ปี	240	23.20
70 - 79 ปี	34	3.30
80 ปีขึ้นไป	7	0.70
	55.67	
S.D.	7.46	
เขตที่อยู่อาศัย		
ในเขตเทศบาล	340	32.90
นอกเขตเทศบาล	694	67.10
สถานภาพสมรส		

วารสารสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ฉบับที่ 1 ปีที่ 2 (2560)

สมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ	819	79.20
แยกกันอยู่	30	2.90
หย่า	30	2.90
หม้าย	136	13.20

ลักษณะทางสังคม

ระดับการศึกษา

ไม่ได้เรียนหนังสือ	20	2.00
ประถมศึกษา	683	66.10
มัธยมศึกษา	227	21.90
สูงกว่ามัธยมศึกษา	84	10.00

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ลักษณะครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	602	58.20
ครอบครัวย่อยแนวตั้ง	101	9.80
ครอบครัวรวมแนวราบ	33	3.20
ครอบครัวผสม	276	26.70
ครัวเรือนที่สมาชิกครัวเรือน	22	2.10
ไม่ใช่ญาติ		
ลักษณะทางเศรษฐกิจ		
สถานะภาพการทำงาน		
มีงานทำ	768	74.30
ไม่มีงานทำ	209	20.20
รวม	1,034	100.00

จากตารางที่ 2 เห็นได้ว่าลักษณะทางประชากรโดยศึกษาในส่วนของเพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัยและสถานภาพสมรส พบว่าในบรรดาผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น เป็นเพศหญิงร้อยละ 51.20 และเป็นเพศชายร้อยละ 48.8 มีอายุอยู่ระหว่าง 45-49 ปี ร้อยละ 29.10 ระหว่าง 50-59 ปี ร้อยละ 43.70 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด มีระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 23.20 ระหว่าง 70-79 ปี ร้อยละ 3.30 และอายุมากกว่า 80 ปี ร้อยละ 0.70 โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 55.67 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 7.46 ปี อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลร้อยละ 32.90 และอยู่นอกเขตเทศบาลร้อยละ 67.1 และส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรืออยู่ด้วยกันกับคู่สมรสสูงถึงร้อยละ 79.20 แยกกันอยู่ร้อยละ 2.90 หย่าร้อยละ 2.90 และเป็นหม้ายร้อยละ 13.20

สำหรับลักษณะทางสังคม พบว่ากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีเพียงร้อยละ 2.00 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ต่ำที่สุด ในขณะที่สัดส่วนที่สูงที่สุดคือจบระดับประถมศึกษาร้อยละ 66.10 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 21.90 และมีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 10.00 ผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดี่ยว (ประกอบด้วยสามีและภรรยา หรือสามี และ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และ/หรือญาติอื่นๆ ที่ยังไม่สมรสอาศัยอยู่ด้วย) ร้อยละ 58.20 ครอบครัวย่อยแนวตั้ง กล่าวคือเป็นครอบครัวที่มีมากกว่า 2 รุ่นขึ้นไป (ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และ/หรือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาศัยอยู่) ร้อยละ 9.80 ครอบครัวรวมแนวราบ (ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่ยังไม่สมรส และญาติอื่นๆที่สมรสแล้วอาศัยอยู่) ร้อยละ 3.20 เป็นครอบครัวผสม (ประกอบด้วยครอบครัวย่อยแนวตั้ง และครอบครัวรวมแนวราบ อาศัยอยู่ด้วยกัน หรือครัวเรือนที่ประกอบด้วยสามีและ/หรือภรรยา บุตรที่สมรส

มากกว่า 1 คน ญาติอื่นๆที่สมรสหรือยังไม่สมรส และ/หรือพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาศัยอยู่ด้วยกัน) ร้อยละ 26.70 และอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่สมาชิกครัวเรือนไม่ใช่ญาติ (ประกอบด้วยบุคคลอาศัยอยู่คนเดียว หรืออาศัยอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นที่ไม่มีความสัมพันธ์ฉันญาติ) ร้อยละ 2.10

ในส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเรื่องของสถานะภาพการทำงาน พบว่าเป็นกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่มีงานทำร้อยละ 74.30 และไม่มีงานทำร้อยละ 20.20

5.2 ความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

ในหัวข้อนี้จะเป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ระดับและแบบแผนของความพึงพอใจในชีวิต จำแนกตามลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจ โดยแสดงข้อมูลได้ดังตารางที่ 3 ถึง 4

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจในชีวิตด้านต่างๆ ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น

ความพึงพอใจในชีวิต	$\bar{X}$	S.D
ด้านสุขภาพทางกาย	7.32	1.43
ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ	6.60	1.54
ด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส	7.84	1.76
ด้านความสัมพันธ์กับบุตร	8.22	1.33
รวม	7.80	1.00

จากตารางที่ 3 พบว่าใน 4 ด้านที่ศึกษากลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น มีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับบุตรสูงสุด มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 8.22 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.33 ซึ่งต่ำสุด แสดงให้เห็นว่ากลุ่มแซนด์วิชเจเนอเรชั่นส่วนใหญ่มีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับบุตรสูงพอๆกัน รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 7.84 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.76 ความพึงพอใจด้านสุขภาพกายรองลงมาเป็นลำดับ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.32 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.43 กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นมีความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจของตนในระดับต่ำสุด โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 6.60 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.54

สำหรับความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวมนั้น มาจากข้อคำถาม “ในภาพรวมท่านมีความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของท่านมากน้อยเพียงใด” ซึ่งเป็นการให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินในภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.80 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจในชีวิตในด้านต่างๆ ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 1,034 คน)

คุณลักษณะทั่วไป	ความพึงพอใจในชีวิต									
	ด้านสุขภาพทางกาย		ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ		ด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส		ด้านความสัมพันธ์กับบุตร		รวม	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
เพศ										
หญิง	7.33	1.49	6.62	1.54	7.92	1.56	8.22	1.23	7.77	1.05
ชาย	7.32	1.36	6.58	1.55	7.76	1.94	8.22	1.41	7.83	0.94
อายุ										

วารสารสถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ฉบับที่ 1 ปีที่ 2 (2560)

45 - 49 ปี	7.35	1.51	6.50	1.56	7.56	2.03	8.21	1.35	7.79	1.03
50 - 59 ปี	7.29	1.46	6.63	1.53	7.95	1.60	8.22	1.34	7.80	1.01
60 - 69 ปี	7.35	1.24	6.72	1.53	7.95	1.65	8.24	1.21	7.76	0.96
70 ปีขึ้นไป	6.97	1.51	6.01	1.29	7.98	0.95	7.90	1.18	7.88	0.72

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คุณลักษณะทั่วไป	ความพึงพอใจในชีวิต									
	ด้านสุขภาพทางกาย		ด้านสภาพภาพทางเศรษฐกิจ		ด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส		ด้านความสัมพันธ์กับบุตร		รวม	
	Χ	S.D	Χ	S.D	Χ	S.D	Χ	S.D	Χ	S.D
เขตที่อยู่อาศัย										
ในเขตเทศบาล	7.39	1.42	6.62	1.51	7.72	1.92	8.14	1.46	7.84	0.91
นอกเขตเทศบาล	7.29	1.43	6.60	1.56	7.90	1.67	8.26	1.25	7.78	1.04
สถานภาพสมรส										
สมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ	7.33	1.43	6.57	1.55	7.84	1.76	8.24	1.29	7.78	1.03
แยกกันอยู่	7.53	1.43	6.67	1.45	8.06	0.68	8.12	0.71	8.03	0.78
หย่า	7.03	1.56	6.63	1.50	7.00	2.22	8.24	0.99	7.73	0.87
หม้าย	7.28	1.35	6.66	1.49	7.79	1.84	8.06	1.68	7.83	0.81
ลักษณะทางสังคม										
ระดับการศึกษา										
ไม่ได้เรียนหนังสือ	7.74	1.21	6.48	1.42	8.38	1.63	8.77	0.90	7.74	0.63
ประถมศึกษา	7.33	1.40	6.60	1.56	7.86	1.73	8.26	1.31	7.80	1.04
มัธยมศึกษา	7.30	1.50	6.68	1.61	7.83	1.67	8.06	1.30	7.75	1.03
สูงกว่ามัธยมศึกษา	7.74	1.66	6.17	1.20	6.92	3.60	8.06	1.30	7.75	1.03
ลักษณะครอบครัว										
ครอบครัวเดี่ยว	7.36	1.44	6.64	1.52	7.90	1.64	8.26	1.28	7.84	0.92
ครอบครัวย่อยแนวตั้ง	7.08	1.51	6.37	1.62	7.58	2.11	8.16	1.32	7.68	1.32
ครอบครัวรวมแนวราบ	7.30	1.40	6.91	1.36	7.78	2.58	8.33	1.75	8.03	0.59
ครอบครัวผสม	7.33	1.38	6.56	1.59	7.87	1.69	8.15	1.38	7.73	1.06
ครัวเรือนที่สมาชิกครัวเรือนไม่ใช่นุญาติ	7.41	1.18	6.64	1.40	6.83	2.29	8.21	1.18	7.68	1.00
ลักษณะทางเศรษฐกิจ										
สถานะภาพการทำงาน										
มีงานทำ	7.32	1.45	6.57	1.56	7.86	1.70	8.22	1.31	7.81	0.99
ไม่มีงานทำ	7.32	1.38	6.68	1.47	7.78	1.76	8.32	1.05	7.77	1.03

ความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวมนั้น พบว่าเพศชายมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 7.83 และ 7.77 ตามลำดับ กลุ่มแซนดวิช เจเนอเรชั่นในแต่ละช่วงอายุมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 7.76 ถึง 8.18 ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและผู้ที่อยู่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมีความพึงพอใจในภาพรวมไม่ต่างกัน ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 7.84 และ 7.78 ตามลำดับ ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 7.73 ถึง 8.03 ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความพึงพอใจในระดับใกล้เคียงกันคือมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 7.74 ถึง 7.80 ผู้ที่มีลักษณะครอบครัวแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ระหว่าง

7.68 ถึง 8.03 และผู้ที่มียางานทำมีความพึงพอใจสูงกว่าผู้ที่ไม่มียางานทำมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ 7.81 และ 7.77 ตามลำดับ

5.3 ภาระความรับผิดชอบของกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่น

กลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่น เป็นกลุ่มบุคคลที่บิดามารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่อย่างน้อย 1 คน ในจำนวนที่เป็นไปได้ทั้งหมด 4 คน และในขณะเดียวกันก็มีบุตรของตนเองที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างน้อย 1 คน ดังนั้นในทางทฤษฎีกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่นจะมีภาระความรับผิดชอบทั้งเจเนอเรชั่นที่อยู่เหนือขึ้นไป 1 รุ่น และ เจเนอเรชั่นที่อยู่ต่ำกว่า 1 รุ่น แต่ในทางปฏิบัติผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่นบางคนอาจไม่ต้องรับผิดชอบใดๆเลย ในขณะที่บางคนอาจต้องรับผิดชอบมาก ในหัวข้อนี้จะนำเสนอรายละเอียดของภาระรับผิดชอบของกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่นไทย ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแผนงานความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย โดยแสดงข้อมูลได้ดังตารางที่ 5 ถึง 7

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามจำนวนของบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรสและของบุตรที่ให้การช่วยเหลือ (n = 1,034 คน)

จำนวนบุตร	จำนวนบิดา มารดาของตนเองและ/หรือของคู่สมรส				รวม
	0	1	2	>2	
0	8.30	10.10	0.20	0.00	18.60
1	8.30	23.20	1.20	0.40	33.10
2	8.00	22.70	1.10	0.30	32.10
> 2	3.11	11.80	1.00	0.30	16.21
รวม	27.71	67.80	3.50	1.00	100.00

เมื่อพิจารณาถึงการให้ความช่วยเหลือพร้อม ๆ กันทั้งเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและบุตร พบว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่นที่ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งผู้ที่อยู่ในเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและเจเนอเรชั่นบุตรเลยมีอยู่ร้อยละ 8.30 ส่วนที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบุตรอย่างเดียวมีอยู่ร้อยละ 19.41 โดยร้อยละ 8.30 รับผิดชอบบุตร 1 คน ร้อยละ 8.00 รับผิดชอบบุตร 2 คน และอีกร้อยละ 3.11 รับผิดชอบบุตรมากกว่า 2 คน และในทำนองเดียวกัน ผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่นที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียวมีอยู่ร้อยละ 10.3 โดยในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 98 รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดามารดา เพียง 1 คน เท่านั้น อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบุตรอย่างเดียวมีมากกว่าผู้ที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียว นอกจากนี้ยังพบอีกว่าประมาณ 1 ใน 4 ของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่น มีภาระความรับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดามารดา 1 คน และเจเนอเรชั่นบุตร 1 คน และอีกประมาณ 1 ใน 4 มีภาระความรับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดามารดา 1 คน และเจเนอเรชั่นบุตร 2 คน

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนวิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะการช่วยเหลือ^ก เจเนอเรชั่นบิดา มารดา (n = 1,034 คน)

ลักษณะการช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือทางการเงิน	369	38.90
ช่วยเหลือไม่ใช่เงิน		
สิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้าน	247	26.10
ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน)	190	20.00
อุปกรณ์ไฟฟ้า	90	9.50
ซื้ออาหาร/ทำอาหาร/พาไปทานอาหาร	480	50.60
ซักผ้า/ซื้อผ้า/ซักผ้า/เช็ดถูบ้าน/ผ้าบ้าน	150	15.80
พาไปพักผ่อนเที่ยว	82	8.60

ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อน/ให้กำลังใจ	412	43.50
หมายเหตุ : "ตอบได้หลายอย่าง"		
เมื่อพิจารณาถึงการให้ความช่วยเหลือในเจเนอเรชั่นบิดา มารดา ที่แสดงไว้ในตารางที่ 6 พบว่าให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ร้อยละ 38.90 ให้ความช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน ดังนี้ ซื้อ/จัดหาสิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้าน ร้อยละ 26.10 ซื้อ/จัดหาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของเกี่ยวกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน) ร้อยละ 20.00 ซื้อ/จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้า ร้อยละ 9.50 ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน ร้อยละ 50.60 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด ชักรัดเสื้อผ้า/ปิดกวดเช็ดถูบ้าน/ผ้าบ้าน ร้อยละ 15.80 พาไปพักผ่อน/เที่ยว ร้อยละ 8.60 และให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อน/ให้กำลังใจ ร้อยละ 43.50 แสดงได้ว่าการให้ความช่วยเหลือพร้อมๆกันในเจเนอเรชั่นบิดา มารดามีรูปแบบที่ไม่ใช่เงินมากกว่าทางการเงิน โดยส่วนใหญ่นิยมซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน		

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนดวิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะการช่วยเหลือ¹ เจเนเรชั่นบุตร (n = 1,034 คน)

ลักษณะการช่วยเหลือ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วยเหลือทางการเงิน	508	53.60
ช่วยเหลือไม่ใช่เงิน		
สิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้าน	234	24.70
ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน)	97	10.20
อุปกรณ์ไฟฟ้า	115	12.10
ซื้ออาหาร/ ทำอาหาร/พาไปทานอาหาร	462	48.70
ชักรัดเสื้อผ้า/ปิดกวดเช็ดถูบ้าน/ผ้าบ้าน	290	30.60
พาไปพักผ่อน/เที่ยว	137	14.50
ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อน/ให้กำลังใจ	577	60.90
ช่วยเหลือผู้บุตร/หลาน	216	22.80
รวม	1,034	100.00

เมื่อพิจารณาถึงการให้ความช่วยเหลือในเจเนอเรชั่นบุตร ที่แสดงไว้ในตารางที่ 7 พบว่าให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ร้อยละ 53.60 ให้ความช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน ดังนี้ ซื้อ/จัดหาสิ่งของ/เสื้อผ้า/เครื่องใช้ในบ้าน ร้อยละ 24.70 ซื้อ/จัดหาผลิตภัณฑ์หรือสิ่งของเกี่ยวกับสุขภาพ (เช่น วิตามิน) ร้อยละ 10.20 ซื้อ/จัดหาอุปกรณ์ไฟฟ้า ร้อยละ 12.10 ซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน ร้อยละ 48.70 ชักรัดเสื้อผ้า/ปิดกวดเช็ดถูบ้าน/ผ้าบ้าน ร้อยละ 30.60 พาไปพักผ่อน/เที่ยว ร้อยละ 14.50 ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อน/ให้กำลังใจ ร้อยละ 60.90 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด และช่วยเหลือผู้บุตร/หลาน ร้อยละ 22.80 แสดงได้ว่าการให้ความช่วยเหลือพร้อมๆกันในเจเนอเรชั่นบุตรมีรูปแบบทางการเงินมากกว่าที่ไม่ใช่เงิน โดยส่วนใหญ่นิยมให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อน/ให้กำลังใจ

5.4 ผลกระทบของการระดมทุนที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของกลุ่มแซนดวิช เจเนอเรชั่น

ผลการวิเคราะห์ที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 8 กำหนดให้ อายุ เพศ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ระดับการศึกษา และการทำงาน เป็นตัวแปรควบคุมโดยที่ตัวแปรอิสระคือ การระดมทุน 4 รูปแบบ คือปฏิบัติการกิจรับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียว รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบุตรอย่างเดียว รับผิดชอบทั้งเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและเจเนอเรชั่นบุตร และไม่ได้ปฏิบัติการกิจรับผิดชอบเจเนอเรชั่นใดเลย ส่วนตัวแปรตามคือความพึงพอใจในชีวิตในแต่ละด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพทางกาย ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ ด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส ด้านความสัมพันธ์กับบุตร และความพึงพอใจโดยรวม

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุของอิทธิพลของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตในด้านต่างๆ ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น จำแนกตามลักษณะทั่วไป (n = 1,034 คน)

คุณลักษณะทั่วไป	ความพึงพอใจในชีวิต									
	ด้านสุขภาพทางกาย		ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ		ด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรส		ด้านความสัมพันธ์กับบุตร		รวม	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
ตัวแปรควบคุม										
อายุ	-0.019	0.059	0.033	0.062	0.266	0.091	0.047	0.057	0.043	0.041
เพศ										
หญิง	-0.012	0.099	0.015	0.104	0.171	0.152	0.027	0.094	-0.074	0.068
ชาย										
สถานภาพสมรส										
สมรสหรืออยู่ด้วยกันเฉยๆ	0.048	0.130	-0.062	0.136	0.043	0.201	0.122	0.122	-0.117	0.089
หม้าย/หย่า แยกกันอยู่										
เขตที่อยู่อาศัย										
นอกเขตเทศบาล	-0.083	0.103	0.043	0.108	0.149	0.156	0.079	0.098	-0.028	0.071
ในเขตเทศบาล										
ลักษณะครอบครัว										
ครอบครัวเดี่ยว	0.087	0.098	0.064	0.103	0.125	0.150	0.096	0.093	0.110	0.068
ครอบครัวรวม/ผสม										
ระดับการศึกษา										
ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา	0.049	0.107	-0.152	0.112	-0.020	0.163	0.141	0.101	-0.014	0.073
ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา										
การทำงาน										
มีงานทำ	-0.001	0.003	0.000	0.003	0.000	0.005	-0.002	0.003	0.000	0.002
ไม่มีงานทำ										
ภาระความรับผิดชอบ										
เจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียว	0.337	0.169	0.990***	0.177	-0.096	0.247	-0.289	0.156	-0.201*	0.116
เจเนอเรชั่นบุตรอย่างเดียว	-0.007	0.111	0.092	0.117	0.246	0.169	-0.032	0.106	0.053	0.076
ทั้งเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและบุตร	-0.081	0.101	-0.322***	0.107	-0.151	0.151	0.101	0.095	0.012	0.069
ไม่ได้รับผิดชอบในเจเนอเรชั่นใด										
ค่าคงที่	7.253***	0.217	6.492***	0.229	6.967***	0.339	7.848***	0.208	7.811***	0.150
ค่าสถิติ										
R ²	0.007		0.037		0.023		0.010		0.011	
F-test (df)	0.750 (9)		3.908*** (9)		1.461 (9)		0.949 (9)		1.124 (9)	

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

เมื่อพิจารณาผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้ง 4 ด้าน ของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น ผลจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต่างๆ พบว่าสมการทำนายที่ดีที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Coefficient of Determinant - R²) ของความพึงพอใจด้านสุขภาพกายอยู่ที่ 0.007 ความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจอยู่ที่ 0.037 ความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรสอยู่ที่ 0.023 ความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับบุตรอยู่ที่ 0.010 และความพึงพอใจในชีวิตในภาพรวมอยู่ที่ 0.011

การปฏิบัติการกิจรับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและเจเนอเรชั่นบุตรของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นไม่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในด้านใดเลย ยกเว้นความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลในส่วนที่ไม่ใช่เงินนั้น ผลจากตารางที่ 6 และ 7 ซึ่งเห็นว่าเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 43.50) ของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นทำหน้าที่ให้คำปรึกษา พุดคุย เป็นเพื่อนแก่เหงาหรือให้กำลังใจกับเจเนอเรชั่นบิดามารดา และประมาณร้อยละ 60 ทำหน้าที่นี้ให้กับเจเนอเรชั่นบุตร และที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นสัดส่วนที่สูงพอๆกันคือการซื้ออาหาร/ทำอาหารให้ทานหรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน โดยคิดเป็นร้อยละ 50.60 สำหรับเจเนอเรชั่นบิดา มารดา และร้อยละ 48.70 สำหรับเจเนอเรชั่นบุตร การกิจทั้งสองประการนี้ไม่ได้มีผลกระทบต่อสุขภาพกาย แต่กลับเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน (Wiess, อ้างจากฉวีวรรณ แก้วพรหม, 2530)

อย่างไรก็ดีสำหรับความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ จากตารางที่ 8 พบว่า ภาระความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความพึงพอใจด้านนี้ ผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นที่ปฏิบัติการรับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียว มีความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับผิดชอบเจเนอเรชั่นใดเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เช่นกัน

6. อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ เป็นเพศหญิงและเพศชายในปริมาณพอๆกัน มีอายุเฉลี่ย 55.67 ปี ซึ่งเป็นวัยใกล้เกษียณอายุ (Charles R. Pierret, 2006) อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรืออยู่ด้วยกันกับคู่สมรส มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมีครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีงานทำ และเมื่อศึกษาถึงความพึงพอใจในชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความสุขตามแนวคิดของ Diener (1984) กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นมีความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับบุตรสูงสุด กล่าวได้ว่าการที่กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นได้อยู่กับบุตร มีการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันกับบุตร รับประทานอาหารร่วมกัน ย่อมนำไปสู่ความสุขในชีวิต (จิราพร เกศพิชญวัฒนาและคณะ, 2544)

จากการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์เมื่อดูที่ภาระความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่นพบว่าผู้ที่ให้ความช่วยเหลือเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและบุตรส่วนใหญ่ให้ความดูแลจำนวน 1 คน เมื่อพิจารณาถึงการให้ความช่วยเหลือพร้อมๆ กันทั้งเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและบุตร เห็นได้ว่าผู้ที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบุตรอย่างเดียวมีมากกว่าผู้ที่รับผิดชอบเจเนอเรชั่นบิดา มารดาอย่างเดียว กล่าวได้ว่าเจเนอเรชั่นบุตรยังต้องการประสบการณ์การเรียนรู้ การใช้ชีวิต ความต้องการด้านการเงินที่มากกว่า(Duanpen Theerawanviwat, 2014) จึงทำให้ต้องการความช่วยเหลือที่มากกว่าเจเนอเรชั่นบิดา มารดา ที่ต้องการเพียงการดูแลด้านอารมณ์เท่านั้น (Lowenstein and Daatland, 2006) เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการให้ความช่วยเหลือพบว่าทั้งเจเนอเรชั่นบิดา มารดาและบุตรอยู่ในรูปแบบที่ไม่ใช่เงินมากกว่าทางการเงิน เห็นได้ชัดว่าความสุขของผู้สูงอายุส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์ของผู้สูงอายุในทางอ้อมด้วย (วิหมา ธรรมเจริญ: 2555) สำหรับการช่วยเหลือเจเนอเรชั่นบิดา มารดาส่วนใหญ่เป็นการซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน ส่วนการช่วยเหลือเจเนอเรชั่นบุตรนั้นส่วนใหญ่เป็นการให้คำปรึกษา/พุดคุยเป็นเพื่อนแก่เหงา/ให้กำลังใจ ซึ่งการให้ความช่วยเหลือจะมักแปรผันตามระดับความรับผิดชอบของกลุ่มแซนด์วิชเจเนอเรชั่น (Ikink, 1999) ในส่วนของผลการวิเคราะห์ผลกระทบของภาระความรับผิดชอบที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตทั้ง 4 ด้าน ตามหลักคุณภาพชีวิต 2 ประการคือ ด้านภาวะวิสัย คือความพึงพอใจด้านสุขภาพกายและสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการวัดข้อมูลที่สามารรถ นับได้หรือวัดได้ และการศึกษาด้านอัตวิสัย คือความพึงพอใจด้านความสัมพันธ์กับคู่สมรสและบุตร ซึ่งเป็นการวัดโดยใช้การตอบตามความรู้สึก ความนิยม ความคิดเห็น การตัดสินใจ (UNESCO, 1978) ของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ พบว่าภาระความรับผิดชอบของผู้ที่อยู่ในกลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชั่น มีผลกระทบต่อความพึงพอใจด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องจากรูปแบบการช่วยเหลือที่ไม่ใช่เงิน คือ

ให้คำปรึกษา/พูดคุยเป็นเพื่อนแก้เหงา/ให้กำลังใจ และซื้ออาหาร/ซื้อกับข้าว/ทำอาหารมาให้หรือพาไปทานอาหารนอกบ้าน ซึ่งภารกิจทั้งสองประการนี้ไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพกายแต่กลับเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ดังที่ Layard (2005) ได้กล่าวถึงปัจจัยทั้งเจ็ดที่มีผลต่อความสุขของบุคคล ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานการณ์ด้านการเงิน การงาน สังคมและเพื่อนฝูง สุขภาพ เสรีภาพส่วนบุคคล และค่านิยมส่วนบุคคล และวิสส์ (Wiess) ที่ว่าความสุขในชีวิตเกิดขึ้นได้เพราะการมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ถึงแม้กลุ่มแซนด์วิช เจเนอเรชันจะมีภาวะความรับผิดชอบและมีบทบาทในครอบครัวที่สูง แต่กลับมีความพึงพอใจในชีวิตที่ดีได้ (Kim Parker และ Eileen Patten, 2013) กล่าวได้ว่าการมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวถึงแม้จะเป็นภาระหน้าที่ที่หนักอึ้ง แต่การที่มีบุคคลที่คอยส่งเสริมกำลังใจ มีครอบครัวที่เข้มแข็ง แม้จะต้องทำงานหนักก็มีความสุขพึงพอใจในชีวิตที่ดีได้

7. เอกสารอ้างอิง

- จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคนอื่น ๆ. 2543. ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ. **วารสารพัฒนาวิทยาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ**. 1 (เมษายน-มิถุนายน): 21-28.
- ฉวีวรรณ แก้วพรม. 2530. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมที่รับรู้กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดาร์วิน อานันท์สูงศักดิ์ และคนอื่น ๆ. 2557. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุไทย. รายงานการวิจัย สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นาฏยา ปานเพ็ญ. 2551. **Sandwich Generation**. ค้นวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=261658>.
- พระไพศาล วิสาโล. 2551. รุ่งอรุณที่สุคะโต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: กรีน พรินท์.
- รศรินทร์ เกรย์, วรัชย์ ทองไทย และเรวดี สุวรรณพเก้า. 2553. **ความสุขเป็นสากล**. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- วิมา ธรรมเจริญ. 2555. อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- วิรุฬ พรรณเทวี. 2542. ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานกระทรวงมหาดไทยในอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2544. **สวัสดิการผู้สูงอายุ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. 2549. **สารประชากร 2549**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สวรัย บุญยमानนท์ และสุชาดา ทวีสิทธิ์. 2553. **ประชากรและสังคม 2553**. กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.
- Bengtson, V. L. 2001. Beyond the Nuclear Family: The Increasing Importance of Multigenerational Bonds. **Journal of Marriage and Family**. 63 (February): 1-16.
- Connidis, I. A. 2010. **Family Ties and Aging**. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press/Sage.
- Duanpen Theerawanviwat. 2014. Intergenerational Transfers and Family Structure: Evidence from Thailand. **Ageing International**. 39 (December): 327-347.
- Diener, E. D. 1984. Subjective Well-Being. **Psychological Bulletin**. 95 (3): 542-575.
- Eshleman, J. Ross and Bulcroft, Richard A. 2006. **The Family**. 11th ed. Boston: Allyn & Bacon.
- UNESCO. 1978. **Indicators of Environmental Quality**